01/11/2021

Ναυπάκτου Ιερόθεος: Μνήμη π. Ιωάννου Ρωμανίδη

/ Επικαιρότητα

Του Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου Ιεροθέου

Σήμερα 1 Νοεμβρίου 2021 συμπληρώνονται εἴκοσι ἔτη ἀπό τήν κοίμηση τοῦ διακεκριμένου καθηγητοῦ καί διδασκάλου π. Ἰωάννου Ρωμανίδη, πού συνέβη τήν 1η Νοεμβρίου 2001 στήν Ἀθήνα.

Ἡ γνωριμία μαζί του στήν ἀρχή ἔγινε μέσα ἀπό προφορικές διδασκαλίες του καί τά κείμενά του τῆς δεκαετίας τοῦ ’70 καί ἔπειτα, ἀπό τό 1987 μέχρι τήν κοίμησή του, εἶχα στενή ἐπικοινωνία μαζί του. Μετά τήν συνταξιοδότησή του ἀπό τό Πανεπιστήμιο τῆς Θεσσαλονίκης ἔμεινε στήν Ἀθήνα, σχεδόν μόνος του, καί εἴχαμε συχνή προσωπική καί τηλεφωνική ἐπικοινωνία, ἐπειδή τότε ὑπηρετοῦσα ὡς Ἱεροκήρυξ καί διευθυντής Νεότητος τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

Μάλιστα, τό ἔτος 1995, μέ πρότασή του, μαζί διδάξαμε σέ Σεμινάριο στόν Καναδᾶ, παρουσιάζοντας τήν θεραπευτική διδασκαλία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας σέ Κληρικούς πού προέρχονταν ἀπ' ὅλες τίς κανονικές δικαιοδοσίες τῆς Ἀμερικῆς. Ἐπί τρεῖς ἡμέρες οἱ δυό μας παραδώσαμε μαθήματα ὀρθοδόξου θεολογίας. Τό ἴδιο ἔγινε καί τό ἔτος 1997, πλησίον τῆς Ἀτλάντα, μέ τήν ἐπιπρόσθετη παρουσία καί τοῦ π. Γεωργίου Μεταλληνοῦ.

Γνώρισα τόν π. Ἰωάννη Ρωμανίδη, ἀφοῦ εἶχα διαβάσει τά ἔργα πολλῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἰδιαιτέρως τῶν Καππαδοκῶν Πατέρων, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, τοῦ ἁγίου Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου, τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καί τῶν ἡσυχαστῶν Πατέρων τῆς Φιλοκαλίας, καί διέκρινα ὅτι ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης ἐξέφραζε τήν διδασκαλία τους. Δηλαδή, ἡ διδασκαλία του ἦταν ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας ὡς ταυτότητα ἐμπειριῶν μεταξύ τῶν Προφητῶν, τῶν Ἀποστόλων καί τῶν Πατέρων. Πάντοτε αἰσθανόμουν τήν εὔνοια τοῦ Θεοῦ πού τόν γνώρισα καί συνδέθηκα στενά μαζί του μέχρι τήν κοίμησή του.

Ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης στό τέλος τῆς ζωῆς του, καί συγκεκριμένα τό ἔτος 1997, μέ αἴτησή του, ἐνεγράφη στόν κατάλογο τῶν Κληρικῶν τῆς Μητροπόλεώς μας, χωρίς νά λαμβάνη μισθό. Μέχρι τότε ἦταν ἐγγεγραμμένος ὡς Κληρικός στήν Ἀρχιεπισκοπή Ἀμερικῆς. Ζήτησα τό ἀπολυτήριό του ἀπό τόν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀμερικῆς καί τόν ἐνέγραψα στήν Μητρόπολή μου.

Ἔκτοτε, δημοσίευσα πολλά κείμενα καί μέχρι τώρα τέσσερεις τόμους, παρουσιάζοντας τήν διδασκαλία τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη, καθώς ἐπίσης στήν Ἱερά Μητρόπολη Ναυπάκτου τό ἔτος 2011 διοργανώσαμε καί θεολογικό Συνέδριο πρός τιμή του μέ τήν συμμετοχή πολλῶν θεολόγων Καθηγητῶν, τά Πρακτικά τοῦ ὁποίου ἐξεδόθησαν ἀπό τήν Μητρόπολή μας.

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως 20ετίας ἀπό τήν κοίμησή του, δημοσιεύω ἕνα σύντομο κείμενο γιά τόν κορυφαῖο αὐτό δογματικό θεολόγο τῆς ἐποχῆς μας, τό ὁποῖο συμπεριλήφθηκε στήν «Μεγάλη Ὀρθόδοξη Χριστιανική Ἐγκυκλοπαίδεια», τόμος 12ος.

Ρωμανίδης Ἰωάννης, Πρωτοπρεσβύτερος

Ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης ἦταν μαθητής καί συνάδελφος τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκι, Πρωτοπρεσβύτερος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, Κληρικός τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς καί τελευταῖα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου, κορυφαῖος δογματικός θεολόγος τοῦ 20οῦ αἰῶνος, καθηγητής τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης καί ἄλλων Θεολογικῶν Σχολῶν, συγγραφεύς

πρωτότυπων κειμένων πού ἄσκησαν μεγάλη ἐπίδραση στά θεολογικά γράμματα, τήν ἐκκλησιαστική καί μοναχική ζωή, τήν ἱστορία τῆς Ρωμηοσύνης, καί ἔγινε γνωστός σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο.

Ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκι τόν χαρακτήρισε ὡς τόν «ὀξυνούστερον» τῶν μαθητῶν του καί σέ ἐπιστολή του, ἀφοῦ κρίνει τούς συγχρόνους του θεολόγους, γράφει γιά τόν Ρωμανίδη:

«Γενικῶς ὁμιλοῦντες, εἶναι λίγες οἱ θεολογικές δυνάμεις πού ὑπάρχουν στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία σήμερα. Ἐναποθέτω τίς ἐλπίδες μου στόν μαθητή μου, π. Ἰωάννη Ρωμανίδη, πού συνέγραψε πρίν ἀπό τρία-τέσσερα χρόνια ὑπέροχη διδακτορική διατριβή γιά τό προπατορικό ἁμάρτημα, σπουδή στούς δύο πρώτους αἰῶνες (Ἑλληνικά, στήν Ἀθήνα) καί τώρα ἐργάζεται κοντά μου γιά διδακτορικό στήν φιλοσοφία στό Harvard.

Σέ αὐτόν, ἀντιθέτως, (σημ.: σέ ἀντίθεση μέ τούς Γάλλους καί τούς Ἄγγλους Ὀρθοδόξους θεολόγους) ὑπάρχει μᾶλλον ἡ τάση πρός τήν πλευρά τῆς «ἀπομονώσεως» – ἀποστροφή ἀπό τήν Δύση σέ ὅλα καί ἀπομόνωση στήν Βυζαντινή Παράδοση, ἀλήθεια, παραμένοντας στό ἐπίπεδο τῆς γνήσιας θεολογικῆς κουλτούρας καί τῆς βαθιᾶς ἐκκλησιαστικότητας».

1. Βιογραφικά στοιχεῖα

Ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης γεννήθηκε στόν Πειραιά στίς 2-3-1927 ἀπό γονεῖς Καππαδόκες πρόσφυγες, τόν Σάββα καί τήν Εὐλαμπία, βαπτίσθηκε ὀρθόδοξος στόν Ἱερό Ναό τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ρώσσου στό Νέο Προκόπιο Εὐβοίας, καί ἔλαβε τό ὄνομα τοῦ Ρώσσου αὐτοῦ ἁγίου, πολύ ἀγαπητοῦ στήν Καππαδοκία. Μετανάστευσε μέ τούς γονεῖς του στήν Ἀμερική στίς 15 Μαΐου τοῦ ἰδίου ἔτους, σέ ἡλικία μόλις 72 ἡμερῶν. Μεγάλωσε στήν Νέα Ὑόρκη, στό Μανχάτταν, στήν 46η ὁδό, μεταξύ τῆς 2ης καί 3ης Λεωφόρου.

Τήν στοιχειώδη ἐκπαίδευση ἔλαβε στό Δημοτικό Σχολεῖο τῆς περιοχῆς πού ἔμενε, καί τίς Γυμνασιακές σπουδές ἔκανε κατ’ ἀρχάς στό Γυμνάσιο Seward Rark καί ἔπειτα στό παπικό Γυμνάσιο Cardinal Hayes. Στήν συνέχεια κατά τά ἔτη 1944-1949 σπούδασε στήν Θεολογική Σχολή τοῦ Τιμίου Σταυροῦ Βοστώνης καί τά ἔτη 1949-1953 σπούδασε στήν Θεολογική Σχολή τοῦ Yale. Ἐνδιαμέσως παρακολούθησε θεολογικά μαθήματα στό Πανεπιστήμιο τοῦ Columbia τῆς Νέας Ὑόρκης, ὅπου γνώρισε τόν π. Γεώργιο Φλωρόφσκι, ὁ ὁποῖος ὁμιλοῦσε ἐκεῖ στούς φοιτητές. Τό ἔτος 1953 σπούδασε γιά ἕνα ἑξάμηνο στό Ρωσικό Σεμινάριο τοῦ Ἁγίου Βλαδιμήρου τῆς Νέας Ὑόρκης.

Στίς ἀρχές τοῦ 1954 βρέθηκε στό Ρωσικό Θεολογικό Ἰνστιτοῦτο τοῦ Ἁγίου Σεργίου

στό Παρίσι, ὅπου ἑτοίμασε τίς τέσσερεις πρῶτες μελέτες του μέ τίτλους: «Τό προπατορικό ἁμάρτημα κατά τόν Ἀπόστολο Παῦλο», «Ἡ ἐκκλησιολογία τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου Ἀντιοχείας», «Ὁ ἄνθρωπος καί ἡ ἀληθής ζωή του κατά τό ἑλληνορθόδοξον βιβλίον τῶν Ἀκολουθιῶν», καί «Ὀρθόδοξη ἐκκλησιολογία κατά τόν Ἀλέξη Χομιακώφ». Τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1954 ἕως τήν ἄνοιξη τοῦ 1955 ἦταν στό Μόναχο τῆς Γερμανίας.

Ἀπό τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1955 ἕως τό 1957 παρέμεινε στήν Ἀθήνα, ὅπου ἑτοίμαζε τήν διδακτορική του διατριβή μέ τίτλο: «Τό προπατορικό ἁμάρτημα», καί τήν ὑπέβαλε στήν Θεολογική Σχολή τοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τό 1957. Τό θέμα τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς καί οἱ θέσεις τοῦ π. Ἰωάννου προκάλεσαν ἔντονη συζήτηση, προφορική καί γραπτή, ἀλλά καί μεγάλη ἔνταση μεταξύ τῶν καθηγητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, καί συνετέλεσε τά μέγιστα στήν στροφή τῆς ἑλληνικῆς θεολογίας ἀπό τόν σχολαστικισμό στήν πατερική θεολογία. Τελικῶς, ἐνεκρίθη ἀπό τούς καθηγητές τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τόν Ἰούνιο τοῦ 1957 καί τήν ὑποστήριξε τόν Ὀκτώβριο τοῦ ἰδίου ἔτους.

Τό 1957, μετά τήν διατριβή του, ἐπέστρεψε στήν Ἀμερική καί ἐνεγράφη κατ’ ἀρχάς στό Τμῆμα Μεταπτυχιακῶν Σπουδῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Harvard καί στήν συνέχεια στό τμῆμα τοῦ Harvard Graduate School of Arts and Scienses (τμῆμα Μεταπτυχιακῶν Σπουδῶν τῶν Ἐλευθέρων Τεχνῶν καί τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Χάρβαντ). Τό διάστημα αὐτό ἀσχολήθηκε πολύ σοβαρά μέ τήν θεολογική καί ἱστορική ἔρευνα καί δημοσίευσε σημαντικά κείμενα, κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκι.

Εἶχε ἤδη χειροτονηθῆ Διάκονος καί Πρεσβύτερος τό 1951, ἐνῶ σπούδαζε στό Yale, ἀπό τόν βοηθό Ἐπίσκοπο Ναζιανζοῦ Ἰεζεκιήλ, πού εἶχε ἕδρα τήν Βοστώνη, μετέπειτα Ἀρχιεπίσκοπο Αὐστραλίας, καί ὑπηρέτησε ὡς ἐφημέριος σέ διάφορες Ἐνορίες τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς ἤτοι: στόν Ἱερό Ναό τῆς Ἁγίας Τριάδος τοῦ Waterbury στό Κονέκτικατ (1951-1954), στόν Καθεδρικό Ναό τῆς Ἁγίας Τριάδος τῆς Νέας Ὑόρκης (1954), στόν Ἱερό Ναό τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Arlington, Conn. (1959-1965), καί στόν Ἱερό Ναό τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων στό Haveraill τῆς Μασσαχουσέττης (1965- 1968).
Το διάστημα μεταξύ 1958-1965 δίδαξε στήν Θεολογική Σχολή τοῦ Τιμίου Σταυροῦ Βοστώνης καί ὑπῆρξε διευθυντής τοῦ ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ τῆς Σχολῆς The Greek Orthodox Theological Review.

Κατά τό χρονικό διάστημα πού ἦταν στήν Ἀμερική ὑπῆρξε ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς σέ διεθνῆ καί παναμερικανικά Συνέδρια οἰκουμενικῆς ἤ ἀκαδημαϊκῆς φύσεως, ὑπῆρξε μέλος τῆς ὀρθοδόξου ἀντιπροσωπείας στό Δ΄ Παγκόσμιο Συνέδριο Πίστεως καί Τάξεως στό Μόντρεαλ

Καναδᾶ καί μέλος τῆς ἀντιπροσωπείας παρατηρητῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στήν Β΄ Βατικάνεια Σύνοδο (1959-1965). Ἐπίσης, ἀντιπροσώπευσε τήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία σέ ἀνεπίσημες συνομιλίες μέ τούς ἀντιχαλκηδονίους θεολόγους στό Aarhus τῆς Δανίας τόν Αὔγουστο τοῦ 1964. Ὑπῆρξε μέλος τῆς εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς γιά τούς διαλόγους μέ τούς Ρωμαιοκαθολικούς καί τούς Ἀγγλικανούς στήν Ἀμερική. Ἀντιπροσώπευσε τήν Ἀρχιεπισκοπή Ἀμερικῆς στό Παγκόσμιο Συμβούλιο τῶν Ἐκκλησιῶν, στό Ἐθνικό Συμβούλιο τῶν Ἐκκλησιῶν στήν Ἀμερική κ.ἀ.

Τήν 12η Ἰουνίου 1968 ἐξελέγη μόνιμος τακτικός καθηγητής στήν ἕδρα τῆς Δογματικῆς στήν Θεολογική Σχολή τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Τελικά, ὁ διορισμός του ἔγινε τό ἔτος 1970, ὁπότε καί ἄρχισε τίς Πανεπιστημιακές του παραδόσεις μέχρι τό ἔτος 1984, ὅταν καί συνταξιοδοτήθηκε. Ἀπό τό ἔτος 1970 κατά διαστήματα καί μετά τήν συνταξιοδότησή του δίδασκε ὡς ἐπισκέπτης καθηγητής στήν Μπελεμέντειο Θεολογική Σχολή «Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός» τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας στόν Βόρειο Λίβανο. Ἐκεῖ ἀνέδειξε μιά γενιά Ἀραβοφώνων Θεολόγων καί Κληρικῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων καί τόν νῦν Πατριάρχη Ἀντιοχείας κ. Ἰωάννη.

Ὅταν ἦλθε στήν Ἑλλάδα καί δίδασκε στήν Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης, ἦταν μέλος τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Διορθοδόξων καί Διαχριστιανικῶν θεμάτων, ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στήν Γενική Ἐπιτροπή τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, στήν Ἐπιτροπή «Πίστις καί Τάξις» τοῦ ἰδίου Ὀργανισμοῦ καί ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στόν θεολογικό Διάλογο μέ τούς Ἀγγλικανούς, τούς Ἀντιχαλκηδονίους, Ρωμαιοκαθολικούς (στήν τεχνική Προπαρασκευαστική Ἐπιτροπή) καί μέ τούς Λουθηρανούς. Ὁμιλοῦσε ἄριστα τρεῖς γλῶσσες, ἤτοι τήν ἑλληνική, τήν ἀγγλική καί τήν γαλλική, ἐνῶ εἶχε γνώσεις καί τῆς γερμανικῆς γλώσσης. Διέθετε πολλά χαρίσματα καί, μεταξύ τῶν ἄλλων, ἦταν πιλότος σέ πολλούς τύπους ἀεροσκαφῶν.

Κοιμήθηκε στήν Ἀθήνα τήν 1η Νοεμβρίου τοῦ 2001 ἔξω ἀπό τόν Ἱερό Ναό τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων τῆς ὁδοῦ Σταδίου καί ἡ κηδεία του ἔγινε στόν Μητροπολιτικό Ναό τῶν Ἀθηνῶν, τήν 6η Νοεμβρίου. Στήν ἐξόδιο ἀκολουθία παρέστησαν Ἐπίσκοποι, καθηγητές, θεολόγοι, συγγενεῖς καί φίλοι του. Ἀντιπροσωπεύθηκαν καί τά τέσσερα τμήματα τῶν δύο Θεολογικῶν Σχολῶν, Ἀθηνῶν καί Θεσσαλονίκης, καί οἱ ἐκπρόσωποί τους καθηγητές (Πρωτ. π. Γεώργιος Μεταλληνός, Παναγιώτης Χριστινάκης, Δέσπω Λιάλιου καί Λάμπρος Σιάσος), ἐκφώνησαν προσήκοντας λόγους, στούς ὁποίους παρουσίασαν τό θεολογικό του ἔργο καί τήν σημασία τῆς θεολογίας του γιά τήν Ἐκκλησία καί τήν ἐπιστήμη.

2. Ὀρθόδοξη ἀπάντηση στήν σχολαστική καί προτεσταντική θεολογία

Ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης, ὅταν βρισκόταν στήν Ἀμερική, σπούδασε τόν σχολαστικισμό τοῦ Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτη καί στήν συνέχεια ἔμαθε τήν βιβλική κριτική μέθοδο τῶν Προτεσταντῶν. Διέγνωσε εὐφυῶς ὅτι οἱ Ὀρθόδοξοι τῆς Ἀμερικῆς γιά νά ἀπαντήσουν στούς Παπικούς χρησιμοποιοῦσαν τά ἐπιχειρήματα τῶν Προτεσταντῶν καί γιά νά ἀπαντήσουν στούς Προτεστάντες χρησιμοποιοῦσαν τά ἐπιχειρήματα τῶν Παπικῶν, ὡσάν νά στεροῦνταν δικῶν τους ὀρθοδόξων ἐπιχειρημάτων. Αὐτό τόν ἔκανε νά ἀπορρίψη τόν σχολαστικισμό τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν καί τήν βιβλική κριτική μέθοδο τῶν Προτεσταντῶν καί νά προχωρήση στήν μελέτη τῶν Ἀποστολικῶν Πατέρων καί ἔπειτα στήν μελέτη τῶν Πατέρων τοῦ 4ου αἰῶνος καί τῶν μεταγενεστέρων Μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, τοῦ Μεγάλου Φωτίου, τοῦ ἁγίου Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου, τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καί τῶν Φιλοκαλικῶν Πατέρων τοῦ 18ου αἰῶνος.

Γιά νά κατανοήση κανείς τήν διδασκαλία του πρέπει νά ἔχη ὑπ’ ὄψη του ὅτι μέ ὅσα ἔλεγε καί ἔγραφε ἀπαντοῦσε στήν σχολαστική καί προτεσταντική θεολογία, τίς ὁποῖες γνώριζε πολύ καλά, μέσα ἀπό τήν ὀρθόδοξη διδασκαλία.

Θά τονισθοῦν μερικά χαρακτηριστικά σημεῖα ὡς πρός τό θέμα αὐτό.

Στό analogia entis (ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ μέσα ἀπό τήν φιλοσοφία καί τήν μεταφυσική) καί στό analogia fifidei (ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ μέσα ἀπό τήν πίστη καί τίς λέξεις τῆς Ἁγίας Γραφῆς) τῶν Παπικῶν καί τῶν Προτεσταντῶν ἀντέταξε τήν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ στούς θεουμένους, οἱ ὁποῖοι ἔφθασαν στήν θέωση καί τόν δοξασμό.

Στό vita activa (ἀκτιβιστικός τρόπος ζωῆς, κοινωνική δράση) τῶν Παπικῶν καί Προτεσταντῶν καί στό vita contemplativa (νεοπλατωνική ἔκσταση, στοχασμός) τῶν Παπικῶν ἀντέταξε τόν ὀρθόδοξο ἡσυχασμό, ὅπως τόν ἔζησαν οἱ Προφῆτες, οἱ Ἀπόστολοι καί οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά ἀντέταξε καί τήν ἐκκλησιαστική ζωή, στήν ὁποία ἑνώνονται τά Μυστήρια καί ἡ ἄσκηση καί ὁ ἄνθρωπος ὁδηγεῖται στήν βίωση τῆς ἀποκαλύψεως. Ὁ ὀρθόδοξος ἡσυχασμός εἶναι ἡ ὀρθόδοξη μεθοδολογία γιά τήν ἀπόκτηση τῆς γνώσης τοῦ Θεοῦ, σέ συνδυασμό μέ τήν ὅλη ἐκκλησιαστική ζωή.

Στό sola sctiptura (μόνον ἡ Ἁγία Γραφή) τῶν Προτεσταντῶν καί στίς δύο πηγές τῆς Πίστεως (Γραφή καί Παράδοση) τῶν Παπικῶν ὑπογράμμιζε τό sola Pentecoste (μόνον ἡ Πεντηκοστή), πού σημαίνει ὅτι ἡ πηγή τῆς πίστεως εἶναι ἡ Πεντηκοστή πού εἶναι ὁ ὑψηλότερος βαθμός τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ. Ἔπειτα, οἱ θεούμενοι καί δοξασθέντες ἅγιοι πού φθάνουν στά ἄρρητα-ἄκτιστα ρήματα καταγράφουν αὐτήν τήν ἐμπειρία μέ κτιστά ρήματα, νοήματα καί εἰκονίσματα στήν Ἁγία Γραφή,

στά ἔργα τους καί στίς ἀποφάσεις τῶν Τοπικῶν καί τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, στήν λατρεία τῆς Ἐκκλησίας. Ἔτσι τό sola sctiptura πρέπει νά συνδεθῆ μέ τό sola Pentecoste.

Στήν διχοτόμηση μεταξύ τοῦ lex credendi (νόμος πίστεως) καί τοῦ lex orandi (νόμος τῆς προσευχῆς), πού ἔγινε σέ κρίσιμες ἱστορικές ἐποχές στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, κατά ἐπιρροή τῆς δυτικῆς θεολογίας, ἀντέταξε τήν ἑνότητα μεταξύ τῶν δύο, ἀφοῦ ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ, πού δόθηκε στούς θεουμένους, καταγράφηκε στήν λατρεία τῆς Ἐκκλησίας καί στίς ἀποφάσεις τῶν Τοπικῶν καί τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὅπως καί στήν διδασκαλία τῶν θεουμένων ἁγίων.

Στήν διάσπαση μεταξύ theologia Crusis (θεολογία τοῦ Σταυροῦ) καί theologia Gloriae (θεολογία τῆς δόξης), πού παρατηρεῖται στήν Δύση, στόν Παπισμό καί τόν Προτεσταντισμό, ἀλλά κατά ἐπιρροή καί σέ ὀρθοδόξους θεολόγους, ἀντέταξε τήν ἑνότητα μεταξύ τοῦ μυστηρίου τοῦ Σταυροῦ καί τοῦ μυστηρίου τῆς δόξης. Δέν ἀμφισβητεῖ τόν πασχάλιο χαρακτήρα τοῦ Βαπτίσματος καί τῆς θείας Κοινωνίας, ἀλλά τόν συνδέει στενά μέ τό μυστήριο τοῦ Σταυροῦ, πού συνίσταται στήν κάθαρση, τόν φωτισμό καί τόν δοξασμό, ὅπως τό βλέπουμε στήν διδασκαλία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Αὐτός εἶναι ὁ λόγος γιά τόν ὁποῖο τόνιζε πολύ συχνά τίς προϋποθέσεις μετοχῆς στά Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, χωρίς νά τά παραθεωρῆ. Καί αὐτό τό ἔκανε ἐπειδή παρατήρησε ὅτι πολλοί συμμετέχουν στά Μυστήρια κατά τρόπο μηχανικό καί εὐσεβιστικό.

Ὁ Daniel Payne γράφει γιά τόν π. Ἰωάννη Ρωμανίδη:

«Εἶναι σημαντικό νά καταγραφοῦν οἱ ἐπιρροές στήν θεολογία τοῦ Ρωμανίδη. Πρώτη καί κυριότερη αὐτή τοῦ Γεωργίου Φλωρόφσκι. Ὅπως ἔχω ἤδη σημειώσει, ὁ Ρωμανίδης θεωροῦσε ὅτι ὁ Φλωρόφσκι ἦταν αὐτός πού “τοῦ δίδαξε νά σκέφτεται ὡς Ὀρθόδοξος”. Ὁ Φλωρόφσκι εἰσήγαγε τόν Ρωμανίδη στήν ἔννοια τοῦ Χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ Ρωμανίδης ἀναπτύσσει αὐτήν τήν ἔννοια στίς ἀπόψεις του περί Ρωμαϊκότητας, κάνοντας ὡστόσο μιά ἀλλαγή στήν σκέψη τοῦ Φλωρόφσκι».
«Ὁ Φλωρόφσκι ἦταν ἐπίσης, κατά πᾶσα πιθανότητα, ὁ πρῶτος πού εἰσήγαγε τόν Ρωμανίδη στήν νηπτική θεολογική παράδοση, ἰδιαίτερα στό ἔργο τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ».
«Σχετικά μέ τήν ἀσκητική παράδοση, τίθεται τό ἐρώτημα ἀπό ποῦ ἔμαθε ὁ Ρωμανίδης τόν ἡσυχασμό. Γνώριζε νά χρησιμοποιῆ τό κομποσχοίνι καί τήν Εὐχή τοῦ Ἰησοῦ, πρίν ἔρθει στήν Ἑλλάδα. Τά ἔμαθε ἀπό τόν Φλωρόφσκι; Ἴσως, ἀλλά ὁ Φλωρόφσκι δέν εἶναι γνωστός ὡς ἡσυχαστής. Ἀπό τόν Μέγιεντορφ; Εἶναι καί αὐτό δυνατόν, ἀλλά μᾶλλον ἀπίθανο. Φαίνεται ὅτι τό ἔμαθε ἀπό τήν μητέρα του Εὐλαμπία. Ἦταν μιά πολύ εὐσεβής γυναίκα, πού ἔγινε μοναχή μετά τόν θάνατο τοῦ

ἄντρα της στό Μοναστήρι τῆς Μεταμορφώσεως στήν Βοστώνη. Τελικά ἡ Εὐλαμπία ἔγινε γερόντισσα (σημ.: μοναχή) στό Μοναστήρι τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ στήν Θεσσαλονίκη. Ἀπό ὅ,τι φαίνεται, εἶχε μεγάλη ἐπίδραση στήν πνευματικότητα τοῦ Ρωμανίδη (Βλ. Λάμπρος Φωτόπουλος, «Ἡ γερόντισα Εὐλαμπία Ρωμανίδη» Ἐφημέριος, Ἰούνιος 2003, 11-14). Ἔμαθε τήν πνευματικότητα τοῦ ἡσυχασμοῦ ἀπό τήν μητέρα του καί τήν θεολογία ἀπό τούς καθηγητές του».

Ἀπό ἄλλες ἐπιστολές του πού δημοσιεύθηκαν φαίνεται σαφῶς ὅτι εἶχε σχέσεις καί ἐπικοινωνία μέ ἁγιορεῖτες πατέρες, εἶχε δέ δεχθῆ ἰσχυρή ἐπίδραση ἀπό τόν Γέροντα Ἰωσήφ τόν Ἡσυχαστή, διά μέσου τῶν μαθητῶν του.

3. Τό θεολογικό ἔργο του

Συνολική καί ὁλοκληρωμένη παρουσίαση τοῦ θεολογικοῦ ἔργου τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη ἔγινε ἀπό τόν Andrew Sopko στό βιβλίο του μέ τίτλο: Prophet of Roman Orthodoxy, The Theology of John Romanides («Ὁ προφήτης τῆς Ρωμαϊκῆς ὀρθοδοξίας, ἡ θεολογία τοῦ Ἰωάννου Ρωμανίδου»). Νομίζω ὅτι δέν μπορεῖ κανείς νά ἀσκῆ κριτική στήν διδασκαλία τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη, ἄν δέν ἔχη διαβάσει προσεκτικά τό βιβλίο τοῦ Andrew Sopko. Τά ἑπτά κεφάλαια τοῦ βιβλίου αὐτοῦ καταγράφουν μέ θαυμάσιο ἐπαγωγικό καί ἐπιστημονικό τρόπο ὅλη τήν θεολογική καί ἱστορική σκέψη τοῦ μεγάλου αὐτοῦ θεολόγου τοῦ 20οῦ αἰῶνος, μέ τήν δική του συγκατάθεση καί ἐποπτεία, πού δείχνει τήν συμφωνία του μέ τό περιεχόμενο τοῦ βιβλίου αὐτοῦ.

Τό πρῶτο κεφάλαιο μέ τίτλο «Ἡ ὀρθόδοξη παράδοση καί ἡ αἰχμαλωσία της» ἀναφέρεται στήν ὀρθόδοξη παράδοση καί τίς ψευδομορφώσεις πού εἰσῆλθαν, κατά καιρούς, στήν Ἐκκλησία καί τίς Θεολογικές Σχολές καί αὐτό τό κλίμα συνάντησε ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης ὅταν ἦλθε στήν Ἑλλάδα. Τό ἀντιμετώπισε στήν ἐκπόνηση τῆς διατριβῆς του καί ἀργότερα μέ τήν ἡσυχαστική του διδασκαλία. Διέκρινε ἀπό τήν ἀρχή αὐτήν τήν ἀλλοίωση καί ἄρχισε μέ τά κείμενα καί τόν λόγο του νά τήν διορθώνη, πρῶτα στό lex credendi καί ἔπειτα στό lex orandi.

Τό δεύτερο κεφάλαιο μέ τίτλο «Ἕνας διάλογος γιά τόν Θεό», παρουσιάζει τόν διάλογο πού εἶχε ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης μέ τόν καθηγητή Παναγιώτη Τρεμπέλα ὅταν κατατέθηκε ἡ διατριβή του στήν Θεολογική Σχολή τῶν Ἀθηνῶν γιά τό προπατορικό ἁμάρτημα.

Τά σημεῖα πού σχολιάζονται ἀπό αὐτόν τόν διάλογο εἶναι: «ὁ Θεός ὡς actus purus», «ἡ ἐνέργεια ἐναντίον τῆς οὐσίας», «ὁ Θεός ὡς νοῦς», καί ἡ σχολαστική ἀρχή τοῦ «analogia entis» καί τοῦ «analogia fifidei». Ἡ ἀλληλογραφία του μέ τόν Παναγιώτη Τρεμπέλα, μέ σχόλια καί παρατηρήσεις δημοσιεύθηκαν σέ βιβλίο ἀπό τόν π. Γεώργιο Μεταλληνό.

Τό τρίτο κεφάλαιο μέ τίτλο «Θεοκεντρική ἀνθρωπολογία» παρουσιάζει τήν ὀρθόδοξη ἀνθρωπολογία, κατά τήν διδασκαλία τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη, καταγράφοντας τήν σχέση μεταξύ σώματος, ψυχῆς καί πνεύματος, περιγράφοντας τόν Ἀδάμ πρό καί μετά τήν πτώση, ἀναλύοντας τήν σημασία τῆς δικαιοσύνης καί τῆς δικαίωσης, τήν μεγάλη ἀξία τοῦ Νέου Ἀδάμ, τοῦ Χριστοῦ, πού ἐνηνθρώπησε γιά τήν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, καί τήν θεολογία τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, τό ὁποῖο ἔγινε ἡ πηγή ὅλων τῶν καθαρτικῶν, φωτιστικῶν καί θεοποιῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ.

Τό τέταρτο κεφάλαιο, μέ τίτλο «Ἡ ἑνότητα τῆς Παλαιᾶς καί τῆς Καινῆς Διαθήκης», ἐρευνᾶ τήν διδασκαλία τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη γιά τούς Προφῆτες, τούς Ἀποστόλους καί τούς ἁγίους πού μετέχουν τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, μέ τήν διαφορά ὅτι στήν Καινή Διαθήκη καταργήθηκε ὁ θάνατος. Στό κεφάλαιο αὐτό ἀναλύονται οἱ ἐπί μέρους ἑνότητες, ὅπως: ἡ Ἀποκάλυψη, ἡ Γραφή καί ἡ κριτική, ὁ Κύριος τῆς δόξης, ὁ δοξασμός στήν Παλαιά Διαθήκη, ὁ δοξασμός στήν Καινή Διαθήκη καί ἡ διαδοχή στήν Μετα-Ἀποστολική Ἐκκλησία.

Τό πέμπτο κεφάλαιο μέ τίτλο «Ρωμαϊκή θεολογία» περιγράφει τό πῶς στό Ρωμαϊκό Κράτος διαφυλάχθηκε ἡ καρδιά τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καί τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς ἀποκαλύψεως, πού εἶναι ἡ κάθαρση, ὁ φωτισμός καί ἡ θέωση. Στήν προοπτική αὐτή μελετῶνται οἱ Τοπικές καί Οἰκουμενικές Σύνοδοι, ἡ διαφορά μεταξύ τοῦ Ἀμβροσίου καί τοῦ Αὐγουστίνου, ἡ φραγκολατινική Παράδοση, οἱ Παλαμικές διαμάχες, καί τά σχετικά μέ τήν τρίτη Ρώμη, μιά θεωρία πού ἐπιδιώκει νά ὑποσκελίση τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί τήν Ὀρθοδοξία τῶν Ρωμηῶν Πατέρων.

Τό ἕκτο κεφάλαιο μέ τίτλο «Πρός τό μέλλον» ἐκθέτει τίς προκλήσεις πού θά δεχθῆ ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία κατά τήν τρίτη χιλιετία πού προέρχονται ἀπό τόν οἰκουμενισμό, τά ἀνθρώπινα δικαιώματα, καί τίς ἀνακαλύψεις τῆς ἐπιστήμης.

Τέλος, τό ἕβδομο κεφάλαιο μέ τίτλο «Ὁ Ρωμανίδης καί ἡ σύγχρονη ὀρθόδοξη θεολογία» τονίζει τούς τρεῖς βασικούς κινδύνους πού δέχεται ἡ σύγχρονη Ὀρθοδοξία, κατά τόν π. Ἰωάννη Ρωμανίδη, καί αὐτοί εἶναι ἡ θεολογία τοῦ προσώπου, ἡ εὐχαριστιακή ἐκκλησιολογία, καί ἡ διάσπαση μεταξύ τῆς θεολογίας τοῦ Σταυροῦ καί τῆς θεολογίας τῆς δόξης στά Μυστήρια, τήν ἐκκλησιαστική ζωή

καί τήν θεολογία.

Τό βιβλίο τοῦ Andrew Sopko παρουσιάζει τό «πανόραμα» ὅλης τῆς θεολογίας πού ἐκφράσθηκε ἀπό τόν π. Ἰωάννη Ρωμανίδη, τίς ἀλλοιώσεις καί τίς ψευδομορφώσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς στόν νόμο τῆς πίστεως (lex credendi) καί στόν νόμο τῆς προσευχῆς (lex orandi), καί, βεβαίως, παρουσιάζει ὅλο τό καταπληκτικό καί μεγαλειῶδες θεολογικό καί ἱστορικό ἔργο τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐρευνητοῦ καί θεολόγου.

Γενικά, ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης ἐξέφραζε τήν θεολογία τῶν θεουμένων ἁγίων, ἤτοι τῶν Προφητῶν, τῶν Ἀποστόλων καί τῶν Πατέρων, ἡ ὁποία στήν βάση της εἶναι ἁπλή.

Ξεκινοῦσε ἀπό τήν θέση ὅτι οἱ θεούμενοι μετέχουν στήν καθαρτική, φωτιστική καί, κυρίως, στήν θεοποιό ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, βλέπουν μέσα στό θεῖο Φῶς τόν ἄσαρκο Λόγο στήν Παλαιά Διαθήκη καί τόν σεσαρκωμένο Λόγο στήν Καινή Διαθήκη καί αὐτό τούς κάνει νά διδάσκουν ὅτι ὁ Τριαδικός Θεός εἶναι τρία Φῶτα, πού ἔχουν κοινή οὐσία καί ἐνέργεια, καί μέ αὐτήν τήν ἐμπειρία ἀντιμετώπιζαν τούς αἱρετικούς, οἱ ὁποῖοι θεολογοῦσαν φιλοσοφικά· ὅτι ὁ ἄνθρωπος δημιουργήθηκε ἀπό τόν Θεό γιά νά μετέχη αὐτοῦ τοῦ Φωτός καί ἔτσι ζοῦσαν μέσα στόν Παράδεισο· ὅτι ἡ πτώση τῶν Πρωτοπλάστων εἶναι στέρηση τοῦ θείου Φωτός, ὁπότε σκοτίσθηκε ὁ νοῦς τους· ὅτι ὁ Χριστός μέ τήν ἐνανθρώπησή Του ἔκανε τό σῶμα, πού προσέλαβε ἀπό τήν Παναγία, πηγή τῆς ἀκτίστου ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ καί φανέρωσε αὐτό τό Φῶς στούς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι μέ τήν ἐκκλησιαστική ζωή (Βάπτισμα, Χρίσμα, θεία Κοινωνία) μετέχουν τοῦ Φωτός, ὅταν ἔχουν τίς κατάλληλες προϋποθέσεις· ὅτι κατά τήν Δευτέρα Παρουσία τοῦ Χριστοῦ οἱ ἄνθρωποι θά δοῦν τόν Θεόν εἴτε ὡς φῶς εἴτε ὡς πῦρ, ἀνάλογα μέ τήν πνευματική τους κατάσταση· ὅτι ὁ Παράδεισος καί ἡ Κόλαση ὑπάρχουν ἐξ ἐπόψεως τοῦ ἀνθρώπου καί ὄχι ἐξ ἐπόψεως τοῦ Θεοῦ.

Ἰδιαίτερα τόνιζε αὐτό τό τελευταῖο σημεῖο, ὡς τήν κατ’ ἐξοχήν ποιμαντική τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἀποβλέπει στήν θεραπεία τῶν ἀνθρώπων, ὥστε, ὅταν συναντήσουν τόν Θεό κατά τήν Δευτέρα Του Παρουσία, νά Τόν δοῦν ὡς φῶς καί ὄχι ὡς πῦρ, καί ὁ Θεός νά γίνη γι’ αὐτούς Παράδεισος καί ὄχι Κόλαση.

Συνεπῶς, ὁ κορυφαῖος αὐτός θεολόγος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἔδινε μεγάλη σημασία στίς προϋποθέσεις τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας, στήν ὀρθόδοξη μεθοδολογία γιά τήν γνώση τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ἡ νηπτική καί ἡσυχαστική παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τήν ἐξέφρασαν οἱ Καππαδόκες Πατέρες, τά Ἀρεοπαγιτικά συγγράμματα, ὁ ἅγιος Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος, ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς καί οἱ Πατέρες τῆς Φιλοκαλίας. Πρόκειται γιά τήν κάθαρση, τόν

φωτισμό καί τήν θέωση.

Ὅμως, τά περί βαθμίδων τῆς πνευματικῆς ἀνόδου στόν Θεό, πού εἶναι ἡ μέθεξη τῆς καθαρτικῆς, φωτιστικῆς καί θεοποιοῦ ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, πού διδάσκεται ἀπό ὅλους τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, τά διαχώριζε σαφέστατα ἀπό τόν νεοπλατωνισμό. Ἔτσι, δέν εἶναι δυνατόν αὐτή ἡ διάκριση νά ἀποδοθῆ στόν ὠριγενισμό καί τόν νεοπλατωνισμό. Ἄλλωστε, οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, καίτοι υἱοθέτησαν τούς ὅρους αὐτούς, ὅπως καί ἄλλους στήν Τριαδολογία καί τήν Χριστολογία, ἤτοι φύση, οὐσία, πρόσωπο, ὑπόσταση κλπ. ἔδωσαν ὀρθόδοξο περιεχόμενο. Συνεπῶς, καίτοι χρησιμοποιεῖται ἴδια ὁρολογία μέ τούς νεοπλατωνικούς, ἐν τούτοις ὑπάρχει χαώδης διαφορά μεταξύ τοῦ νεοπλατωνισμοῦ καί τοῦ ἡσυχασμοῦ τῶν Ὀρθοδόξων Πατέρων.

Πρέπει νά σημειωθῆ ὅτι τά περί καθάρσεως, φωτισμοῦ καί θεώσεως, τά ὁποῖα προσέλαβε ἀπό τήν κοινή διδασκαλία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, δέν τά θεωρεῖ ὡς στάδια ἀνεξάρτητα μεταξύ τους, ἀλλά ὡς ἀποτελέσματα τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. Δηλαδή, ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ, ὅταν καθαρίζη τόν ἄνθρωπο, λέγεται καθαρτική, ὅταν τόν φωτίζη λέγεται φωτιστική καί ὅταν τόν θεώνη λέγεται θεοπτική. Δέν πρόκειται δηλαδή γιά ἠθικές καταστάσεις τῶν ἀνθρώπων.
Ἀκόμη, ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης συνέδεε τά περί καθάρσεως, φωτισμοῦ καί θεώσεως μέ τά Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, ὡς τήν ἀπαραίτητη προϋπόθεσή τους. Ἄλλωστε, αὐτό τό βλέπουμε σαφέστατα στίς εὐχές ὅλων τῶν Μυστηρίων καί τῆς θείας Εὐχαριστίας, ἀφοῦ ἡ μετάληψη τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἄλλους φωτίζει, ἄλλους θεώνει καί ἄλλους κατακρίνει. Ὁ ὑπερτονισμός, κατά καιρούς, τῆς καθαρτικῆς καί φωτιστικῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ γινόταν, γιατί εἶχε λησμονηθῆ ἤ παραθεωρηθῆ αὐτή ἡ ἐκκλησιαστική παράδοση.

4. Ἐντυπώσεις μαθητῶν καί ἀναγνωστῶν του
Ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης ὑπῆρξε συναρπαστικός καί σαγηνευτικός διδάσκαλος καί προσείλκυε πολλούς φοιτητές ἀπό ὅλες τίς Πανεπιστημιακές Σχολές στά μαθήματά του. Τά ἀμφιθέατρα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης γέμιζαν ἀσφυκτικά ἀπό φοιτητές πού ἤθελαν νά ἀκούσουν τόν ρωμαλέο καί ὀρθόδοξο λόγο του, διατυπωμένο μέ αὐθεντικότητα καί πειστικότητα. Συνέδεε τήν θεολογία μέ τήν ἱστορία, τήν δογματική μέ τό ἡσυχαστήριο, τό δόγμα μέ τήν πνευματική ἐμπειρία, τήν ρωμηοσύνη μέ τήν οἰκουμενικότητα.

Ὁ π. Γεώργιος Μεταλληνός παρουσιάζοντας τό ἔργο τοῦ π. Ἰωάννη Ρωμανίδη ἀναφέρεται στήν σπουδαιότητά του καί καταγράφονται ἕξι βασικά σημεῖα.

α) Ἔδωσε προτεραιτότητα στήν ἐμπειρική θεολόγηση, ὅπως τό ἔκαναν οἱ θεούμενοι Προφῆτες, Ἀπόστολοι καί Πατέρες, παραμερίζοντας τόν σχολαστικισμό

(μεταφυσική). β) Συνέδεσε τήν Πανεπιστημιακή θεολογία μέ τήν λατρεία, τήν φιλοκαλική παράδοση, τόν ἡσυχασμό, τήν ἄσκηση, ἀλλά καί μέ τόν ποιμαντικό χαρακτήρα τῆς θεολογήσεως, πού ἐντοπίζεται στήν κάθαρση, τόν φωτισμό καί τήν θέωση. γ) Υἱοθέτησε στήν θεολογική του μέθοδο τόν σύνδεσμο μεταξύ τοῦ δόγματος καί τῆς ἱστορίας, καί μέ αὐτό ὁλοκλήρωσε τήν προσπάθεια τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκι. δ) Διαπίστωσε τήν διαφορά μεταξύ τοῦ Φράγκικου καί Ρωμαΐϊκου πολιτισμοῦ μέ τήν μελέτη τῆς Ρωμαιοσύνης καί τῆς Φραγκοσύνης. Μέ τήν ἄριστη γνώση τῶν πηγῶν χρησιμοποίησε τά ρωμαΐϊκα κλειδιά γιά τήν κατανόηση τῆς ἱστορίας μας, παραμερίζοντας τά δυτικοευρωπαϊκά κλειδιά ἑρμηνείας τῆς ἱστορίας. ε) Μελέτησε μέ πληρότητα τήν ἱστορική χρήση τῶν ἐθνικῶν μας ὀνομάτων (Ἕλλην, Ρωμαῖος, Γραικός, «Βυζαντινός ») καί προσδιόρισε τό περιεχόμενό τους στήν ἱστορική σημαντική καί στήν ἐμπλοκή τους στίς πολιτικοδιπλωματικές καί πολιτιστικές ἀντιπαραθέσεις τοῦ Φραγκικογερμανικοῦ κόσμου μέ τήν «καθ’ ἡμᾶς Ἀνατολή. στ) Εἶδε, μέσα ἀπό αὐτήν τήν γνώση, καί τόν Ἑλληνισμό ἔξω ἀπό κάθε ἐθνικισμό, καί μάλιστα στά ὅρια τῆς οἰκουμενικότητας καί ἑνότητας μεταξύ Ρωμαιοσύνης καί Ὀρθοδοξίας.

Οἱ μαθητές του ἐνθυμοῦνται τόν ζηλωτή διδάσκαλο, τόν αὐθεντικό κήρυκα τῶν Προφητῶν, τῶν Ἀποστόλων καί τῶν Πατέρων, τόν «Προφήτη τῆς Ρωμηοσύνης».

Ὅσοι τόν γνώριζαν ἀπό τίς πανεπιστημιακές παραδόσεις, τά Διεθνῆ Συνέδρια καί τούς διαλόγους, ἀλλά καί ἀπό τά βιβλία του ἐκφράζονται μέ ἐνθουσιασμό γιά τό πρόσωπό του καί τό ἔργο του. Σταχυολογῶ μερικές σημαντικές κρίσεις γι’ αὐτόν:

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος γράφει: «Ἡ Δογματική διδασκαλία τοῦ ἀειμνήστου π. Ἰωάννου Ρωμανίδου ἔταμε νέας καί ἐν ταυτῷ παραδοσιακάς-πατερικάς ὁδούς εἰς τήν σύγχρονον Ὀρθόδοξον θεολογίαν... Τέκνον ὑπάρχων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἤντλει πνευματικούς χυμούς ἀπό τάς ὑγιεῖς ρίζας τῆς σεβασμίας καί ἁγιοτόκου Καππαδοκίας ἐξ ἧς κατήγετο καί ἠδυνήθη νά διακρίνῃ καί νά διακηρύξῃ τήν ἀλήθειαν ὅτι ἡ ἀληθής Θεολογία δέν εἶναι οὔτε ἠθικισμός οὔτε σχολαστικισμός ἀκαδημαϊκός, ἀλλ’ ἐμπειρία καθάρσεως, φωτισμοῦ καί θεώσεως». Ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Θεόφιλος γράφει: Ἡ θεολογία τοῦ π. Ἰωάννου εἶναι «καρπός ἐμπνεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπί ἱερέα εὐλαβῆ, πιστόν διάκονον τοῦ θυσιαστηρίου, σοφόν διδάσκαλον καί ἐμβριθῆ μελετητήν τῆς Ρωμαιορθοδόξου Πατερικῆς Παραδόσεως». Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος Ἱερώνυμος γράφει ὅτι ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης «συνέβαλε ἀποφασιστικά ἀπό τήν δική του πλευρά στήν ἀνάδειξη τῆς αἰχμαλωσίας τῆς Ὀρθοδόξου θεολογίας, στήν διάσωση καί ἀνάδειξη βασικῶν θεολογικῶν ἀληθειῶν, τό ἔργο τοῦ ὁποίου γίνεται ἀναπνοή τῆς Ἐκκλησίας».

Πολλοί Κληρικοί, μοναχοί, καθηγητές καί ἀναγνῶστες ὁμίλησαν γι’ αὐτόν πολύ

ἐπαινετικά καί εἶπαν: «Νέος Μωϋσῆς τῆς θεολογίας»· «ὁ ἐξ Ἀμερικῆς Ρωμηός διδάσκαλος τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καί ζωῆς»· «ὁ σύγχρονος αὐτός γίγαντας τῆς θεολογίας »· «ὁ μέγιστος τῆς θεολογίας ὑποφήτης»· «ἀληθής θεολόγος »· «μοναδικός καί ἀνεπανάληπτος»· «ὁ λόγος του ἦταν διεγερτικός καί ἔντονα σπινθηροβόλος» κ.ο.κ.

Βέβαια, ὁ λόγος του ὡς ἀφυπνιστικός καί προκλητικός, δημιουργοῦσε ἀντιδράσεις ἀπό ἀνθρώπους πού ἐξέφραζαν μιά ἄλλη θεολογία ξένη ἀπό τήν θεολογία τῶν Προφητῶν, τῶν Ἀποστόλων καί τῶν Πατέρων. Καί ὁ καππαδοκικός χαρακτήρας τοῦ π. Ἰωάννου συνέτεινε σέ αὐτήν τήν ἀντίδραση. Καί μερικά λάθη, πού καί ἐκεῖνος διέπραξε, ἔδειξαν ὅτι κανείς δέν μπορεῖ νά εἶναι τέλειος.

5. ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ

Ἡ ζωή τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη χωρίζεται σέ δύο περιόδους, ἤτοι τά πρῶτα 42 χρόνια στήν Ἀμερική –μέ τά διαστήματα πού βρισκόταν στήν Εὐρώπη γιά τίς σπουδές του– καί στά μετέπειτα 32 χρόνια στήν Ἑλλάδα μέχρι τήν κοίμησή του. Ἐνδιαμέσως ταξίδευσε σέ ὅλον τόν κόσμο, γιά νά συμμετάσχη σέ Διεθνῆ Ἐπιστημονικά Συνέδρια, σέ διαλόγους τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μέ ἄλλες Ὁμολογίες, γιά ὁμιλίες καί γιά παράδοση μαθημάτων σέ Πανεπιστήμια, Θεολογικές Σχολές καί σέ Ἐκκλησιαστικά Συνέδρια.

Ἔτσι, τά κείμενά του εἶναι γραμμένα στήν ἀγγλική καί τήν ἑλληνική γλώσσα, ὁπότε ὅσοι δέν ἔχουν πρόσβαση στίς γλῶσσες αὐτές δέν μποροῦν νά δοῦν συνολικά τήν θεολογική καί ἱστορική του σκέψη, καί γι’ αὐτό τόν γνωρίζουν ἀποσπασματικά. Εἶναι ἐπόμενο ὅτι τό ἔργο του εἶναι κατά ἕνα μεγάλο μέρος ἄγνωστο στούς πολλούς καί ἐγκατεσπαρμένο.

Στήν συνέχεια, θά καταγραφοῦν τά βασικά ἔργα του πού τόν καθιέρωσαν ὡς τόν κορυφαῖο δογματικό θεολόγο τοῦ 20οῦ αἰῶνος, ἀλλά ἡ πλήρης ἐργογραφία του παρατίθεται στό βιβλίο τοῦ Μητροπολίτου Ναυπάκτου Ἱεροθέου π. Ἰωάννης Ρωμανίδης, ἕνας κορυφαῖος δογματικός θεολόγος τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, σελ. 403-427.

«Original Sin According to Saint Paul». «Man and His True Life According to the Greek Orthodox Service Books». «Orthodox Ecclesiology According to Alexis Khomiakov». «The Ecclesiology of St. Ignatius of Antioch». «Justin Martyr and the Fourth Gospel». «H. A. Wolfson’s Philosophy of the Church Fathers». «Highlights in the Debate over Theodore of Mopsuestia’s Christology and Some Suggestions For a Fresh Approach». «Notes on the Palamite Controversy and Related Topics». «Notes on the Palamite Controversy and Related Topics» II. «Saint Cyril’s One Physis or

Hypostasis of God the Logos Incarnate and Chalcedon». «Τό Προπατορικόν Ἁμάρτημα». Φοιτητικαί Σημειώσεις Δογματικῆς, κατά τάς παραδόσεις τοῦ καθηγητοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδου, ἐπιμέλεια Ἰ.Β. Κογκούλη. «Δογματική καί Συμβολική Θεολογία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας». «Ρωμηοσύνη, Ρωμανία, Ρούμελη». «Κριτικός Ἔλεγχος τῶν Ἐφαρμογῶν τῆς Θεολογίας». «Φράγκοι, Ρωμαῖοι, Φεουδαλισμός καί Δόγμα. Ἀλληλεπίδραση Θεολογίας καί Κοινωνίας». «Ἰησοῦς Χριστός-Ἡ Ζωή τοῦ κόσμου». «Εἰσαγωγή εἰς τήν Θεολογίαν καί πνευματικότητα τῆς Ρωμαιοσύνης ἔναντι τῆς φραγκοσύνης», στό ἔργο «Ρωμαῖοι ἤ Ρωμηοί Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, Γρηγορίου Παλαμᾶ Ἔργα. 1. Ὑπέρ τῶν ἱερῶς ἡσυχαζόντων. Τριάς Α΄». «Ἐκκλησιαστικαί Σύνοδοι καί Πολιτισμός». «Ἡ θρησκεία εἶναι Νευροβιολογική ἀσθένεια, ἡ δέ Ὀρθοδοξία ἡ θεραπεία της» κ.ἄ.

Ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης ἀποκάθαρε τήν ὀρθόδοξη θεολογία ἀπό τίς δυτικές προσμίξεις καί τήν παρουσίασε στήν αὐθεντική της ἔκφραση, ὅπως τήν ἔζησαν καί τήν ἐξέφρασαν οἱ Προφῆτες, οἱ Ἀπόστολοι καί οἱ Πατέρες. Ἔδειξε ὅτι ἡ ὀρθόδοξη θεολογία ἐκφράζεται μέσα ἀπό ἰατρικούς ὅρους, δηλαδή μέ τήν θεραπεία τοῦ νοῦ καί τῆς καρδιᾶς τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νά φθάση νά δῆ τόν Θεό ὡς Φῶς καί ὄχι ὡς πῦρ, ἀλλά καί μέσα ἀπό τήν πολεμική ὁρολογία, γιατί στόν βαθμό πού πολεμᾶ κανείς τόν διάβολο, μετέχει τῆς δόξης τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ἡ ἄκτιστη δόξα τῆς θεότητος στήν ἀνθρώπινη φύση τοῦ Λόγου.

Εἶναι ὄντως «Προφήτης τῆς Ρωμηοσύνης» μέ τήν οἰκουμενική διάσταση τοῦ ὅρου, εἶναι σύγχρονος Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας ἤ τοὐλάχιστον μαθητής τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, καί γι’ αὐτό ἔχει ἀπόλυτο δίκαιο ὁ π. Γεώργιος Μεταλληνός, Ὁμότιμος καθηγητής καί πολύ ἀγαπητός στόν π. Ἰωάννη Ρωμανίδη, πού ἔγραψε: «χωρίς νά παραθεωρῶ τή συμβολή ἄλλων μεγάλων θεολόγων μας, ἐτόλμησα νά κάμω λόγο γιά ἐποχή “πρό” καί ἐποχή “μετά” τόν π. Ρωμανίδη».